

NAKU

NASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSEMMING

Utvikling

JUNI 2015 NUMMER 2 ÅRGANG 9 WWW.NAKU.NO

TEMA:
Samhandling

Hovedreportasje:

Samhandling som fokus i tenesteytinga

Bestill gratis abonnement på naku@hist.no

NAKU

NASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSHEMMING

Utvikling kommer ut med fire utgaver i året og abonnement er gratis ved henvendelse til NAKU. Redaksjonen forbeholder seg retten til å korte ned bidrag.

ANS. REDAKTØR

Karl Elling Ellingsen

REDAKTØRER

Synnøve Aasan og Inga Karin Ellingsen Aune

REDAKSJON

Karl Elling Ellingsen
Kim Berge

Laila Hoff Johansen

Lis Cathrin Stavrum

Kari Wuttudal

Synnøve Aasan

PÅ FORSIDEN

Anne Sofie Kvalvik

BIDRAGSYTERE

Marit Bendz,

Ansatte og studenter v. Program for vernepleie, HiST

LAYOUT OG PRODUKSJON

Klipp og Lim AS, Trondheim

FORSIDEFOTO

Marit Bendz

KONTAKT

Redaksjonen tar i mot tips på

TEL. 73 55 93 86

E-POST naku@hist.no

www.naku.no

ISSN

1504-7016

1893-6350 (online)

s. 3 **TETT PÅ**

s. 4 **NYTT OG NYTTIG**

s. 5 **REPORTASJE:**

Samhandling som fokus i tenesteytinga

s. 10 **LÆR MER**

s. 11 **ARTIKKEL:**

Et koordinert og sammenhengende tjenestetilbud

s. 14 **KRONIKK:**

Du ser det ikke før du tror det. Inga Karin Ellingsen Aune, Høgskolen i Sør-Trøndelag

Leder

Koordinere = å virke sammen

BENTE MOE

AVDELINGSDIREKTØR,
HELSEDIREKTORATET

Akoordinere betyr «å få til å virke sammen». Koordinering er kommuner og helseforetak sitt ansvar. Det skal ikke overlates til brukerne selv og deres pårørende.

Fra idrettsbanen omtales dette som samspill. En forutsetning for gode resultater er tydelige roller og ansvar, og felles spilleregler. Mange med behov for langvarige og koordinerte tjenester opplever dessverre at de ulike aktørene ikke forholder seg til hverandre, at rollene er uklare og at de ikke opptrer samordnet mot brukers mål. Det mangler koordinering og samarbeid, og de gode resultatene uteblir.

Men – vi *har* felles verktøy som angir felles samhandlingsregler. Vi *har* tydelig definerte ansvarspunkt! Og – ikke minst – vi vet at det virker. Individuell plan og koordinator er gode virkemidler for koordinering og samhandling. Koordinerende enheter er definert som sentrale ansvarspunkt som skal sikre enhetlig praksis, god oversikt og forutsigbare samhandlingsstrukturer. Vi tror at god koordinering gir bedre ressursutnyttelse også for tjenestene. Når verktøyene brukes slik lov, forskrift og nasjonale anbefalinger beskriver det, gir dette effekt for brukerne. Flere undersøkelser kan bekrefte dette.

Bedre koordinering beskrives som en sentral utfordring i stortingsmeldingen om primærhelse-tjenesten. «*Det er ikke nok at den enkelte tjenesteyter eller deltjeneste leverer faglig gode tjenester*». Meld. St. 26 (2014-2015) – Tjenestene må virke sammen!

God koordinering krever tydelig ledelse fra øverste nivå og ned til utøvende enheter. Ledelse i kommuner og helseforetak må sette koordinering på dagsorden. Koordinerende enheter må bli synlige og tilgjengelige, og sikres god ledelsesforankring, tilstrekkelig ressurser og klart mandat. Koordinatorrollen må løftes frem og anerkjennes. Fastlegens medisinskfaglige koordineringsansvar er også viktig i denne sammenhengen.

I 2013 hadde 9 % av mottakere av hjemmetjenester individuell plan (IPLOS). Riksrevisjonens rapport om rehabilitering i 2012 refererte til at et stort antall mottakere av rehabiliteringstilbud ikke hadde fått tilbud om individuell plan. Her ligger et stort potensial for forbedring.

Nettopp koordinatorrollen erfares som svært viktig for god koordinering på individnivå. Mange kommuner opplever utfordringer med å rekruttere nok koordinatører. Et viktig satsingsområde fremover må være å gi god opplæring slik at fagpersoner blir trygge i rollen. Ansvaret for opplæring og veiledning ligger til koordinerende enhet.

Helsedirektoratet er i sluttfasen av arbeidet med ny veileder for habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator, og ser frem til et spennende samarbeid om implementering av viktige anbefalinger på disse områdene. Det er gjort et betydelig arbeid i løpet av de siste årene i å etablere koordinerende enheter. Dette utviklingsarbeidet må fortsette.

Utvikling

Bladet Utvikling gis ut av Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU). NAKU er opprettet av Helsedirektoratet. NAKU skal bygge broer mellom fagmiljøer og tjenesteytere i kommunene,

slik at vi sammen kan jobbe for å bedre levekårene for mennesker med utviklingshemming. NAKU er opprettet som en selvstendig enhet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST). Se www.naku.no.

Slik vil vi ha det!

Camilla Høgstøyl, Ole Magnus Oterhals og Magnus Sten er medforskere i prosjektet «Slik vil jeg ha det! Et prosjekt om selvbestemmelse og selvhevdelse for mennesker med utviklingshemming». De har latt seg intervjue om sine erfaringer med og synspunkter om det å ha en koordinator, en ansvarsgruppe og/eller en individuell plan. Oppsummert sier de at følgende er viktig:

En forutsetning for godt samarbeid er at vi liker koordinatoren! Koordinator må være tilgjengelig! Koordinator må være god til å kommunisere med meg og med ansvarsgruppa! Det er en fordel om koordinator og jeg har noe til felles! IP er ingen bruksanvisning; livet mitt kan ikke sammenlignes med hvordan man bruker en mobiltelefon eller en datamaskin! Skriftlig IP skal være til hjelp slik at andre forstår hvem jeg er!

For meg er det like viktig å snakke om hvordan jeg har det her og nå, som å snakke om mål langt frem i tid!

Foto: Camilla Høgstøyl, Ole Magnus Oterhals og Magnus Sten, Med-forskere i prosjektet «Slik vil jeg ha det!»

Begge deler er viktig! Muntlig plan kan være like bra som skriftlig IP! Både koordinator, ansvarsgruppa og IP skal fokusere på meg som helt menneske! Ansvarsgruppa skal snakke med meg, ikke om meg! Ansvarsgruppa skal virkelig høre hva jeg sier og hva jeg mener! Ansvarsgruppemøtet skal handle om meg! Koordinator og ansvarsgruppa må snakke slik at jeg forstår! Koordinator må ha oversikt over livet mitt og ta

ansvar for at ting skjer! Det vi snakker om på ansvarsgruppemøtet må være forpliktende! Jeg vil være med og lede ansvarsgruppemøtet sammen med koordinatoren min!

IP må handle om hvordan jeg kan leve mest mulig voksent og bestemme mest mulig selv!

Mål knytta til min selvbestemmelse må være fremtredende i IP! Jeg vil ha beskjed i god tid når det blir skifte av koordinator!

ARNHILD DAASVATN
REHABILITERINGSRÅDGIVER,
SYSTEMANSVARLIG FOR IP, ARENDAL
KOMMUNE

Om koordinatorrollen

Å jobbe med mennesker så tett på livet deres er givende.

Jeg er heldig som får lov til å være i koordinatorrollen og jobbe med mennesker med sammensatte behov - det er en svært spennende jobb! På systemnivå jobber jeg med Individuell plan(IP) og systemer for å få tjenester til å henge godt sammen i et helhetlig tilbud, samt jobber med opplæring og veiledning av kommunens koordinatører. Min hovedoppgave som koordinator er å finne ut hva som er aller viktigst for brukeren, og jobbe med å få sydd sammen tjenestetilbudet rundt den enkelte slik at de opplever at tilbudet henger godt sammen. Jeg

opplever at koordinatorrollen nå er en etablert funksjon. Rollen har en annen posisjon nå enn for 15 år siden. Jeg opplever også at veldig mange brukere først og fremst ønsker å få oppnevnt en koordinator, og etterspør i mindre grad individuell plan. IP er et nyttig samarbeidsdokument, men kan først settes sammen etter å ha blitt godt kjent med brukeren.

Hvis vi klarer å tenke ”utenfor boksen” og ha litt vidsyn, så fungerer samhandlingen best. Av og til kan det oppstå uenigheter på tvers av ulike yrkesfelt og da blir arbeid

med kommunikasjon avgjørende. Jeg har opplevd at brukere ikke blir tatt med på råd. Det viktigste er å spørre brukeren hva som er viktig, det er alltid utgangspunktet for koordineringen. Det handler om å gjøre ting enkelt, for jo mer komplisert man gjør det jo vanskeligere blir det å utforme tjenester. En viktig av jobben som koordinator er å ha kjennskap til tjenestetilbudene som finnes, eller skaffe seg kunnskap underveis. Jeg tror behovet for koordinator vil bestå fremover, fordi vi spesialisere oss mer og mer, og noen må ha oversikt og koordinere tjenestene.

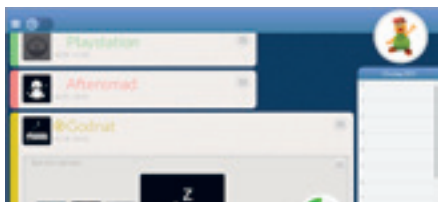
NYTT OG NYTTIG

Husk å melde deg på NAKUs nyhetsbrev for å få ferske og spennende nyheter på mail!
www.naku.no/nyheter

Tigergjengen – Ny lettleserier for ungdom og voksne. Skauge forlag utgir nå ny serie lettleserbøker – Tigergjengen – rettet mot unge og voksne med utviklingshemning og lærevansker. Serien består i første omgang av fem bøker. Målet er å gi denne gruppen gode, morsomme og spennende historier om seg selv – historier de kan kjenne seg igjen i og lære av. Bøkene er skrevet av Nina Skauge. Les mer her: <http://www.skaugeforlag.no/>
Du kan bestille boka hos: post@skaugeforlag.no

ARRANGEMENTER

2016 IASSIDD WORLD CONGRESS 15. – 19. August 2016 arrangere IASSIDD, The international Association for the Scientific Study of Intellectual and Developmental, Verdens Kongress, Melbourne Australia.

Mer informasjon om kongressen her: <https://www.iassidd.org/conference/index.php/HPC/IWC/index>

ALDRING OG HELSE, Nasjonalt kompetansesenter arrangerer den 6. Nasjonale tema-konferansen om utviklingshemning og aldring. En tverrfaglig konferanse med tema Utviklings-hemning og psykiske lidelser i eldre år, som finner sted i Oslo, 20. oktober 2015.

Les mer på: www.aldringoghelse.no

ÅRETS TEMAKONFERANSE OM FUNKSJONSHEMNING OG ALDRING MED FOKUS PÅ PSYKISKE PLAGER OG LIDELSER. Konferansen arrangeres av Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse og finner sted i Oslo 21. oktober 2015.

Les mer på: <http://www.aldringoghelse.no/ViewFile.aspx?ItemID=6568>.

BARN MED EN SJELDEN DIAGNOSE MED UTVIKLINGSHEMNING (3 - 6 ÅR) -MED FOKUS PÅ OVERGANG FRA BARNEHAGE TIL SKOLESTART. Kurset avholdes på Frambu 19.10-23.10 og 26.10-30.10 2015. Les mer på: www.frambu.no

Bøker/Tidsskrifter

Tverrprofesjonelt samarbeid – et samfunnsoppdrag. Boken er et samfunnsoppdrag og er aktuell for alle som arbeider med velferdstjenester. Godt samarbeid er en grunnleggende forutsetning for å skape gode tjenester og videreutvikle tjenestetilbudet. For å kunne lykkes med dette er det viktig med kunnskap om relasjoner, strukturer og samspill på ulike nivåer. Boken presenterer de utvalgte sentrale teorier og oppdatert forskning om temaet. Boken er skrevet av Elisabeth Willumsen og Atle Ødegård.

Boken kan bestilles hos: www.universitetsforlaget.no

I «Samhandling og kvalitet i helseorganisasjoner» setter forfatterne fokus på kvalitet og effektivitet i ulike deler av helse- og omsorgssektoren. Boken appellerer til 3. års bachelorstudenter og masterstudenter innen helse- og sosialfag, men vil også kunne være svært nyttig for praktikere som trenger en bredere og dypere forståelse av fenomenet samhandling, og hva som skal til for å få til god samhandling i egen organisasjon. Oddbjørn Bukve og Gro Kvåle er redaktører av boka.

Boka kan bestilles hos: www.universitetsforlaget.no

I boken «Ansvar og etikk miljøarbeid» tar forfatteren Per Lorenzen for seg mange nyttige etiske problemstillinger. Hvilke etiske problemstillinger møter en miljøarbeider eller en fagperson i samhandling med hjelpe- og bistandsavhengige klienter? Hvilke utfordringer oppstår når faglige beslutninger som er fattet på personalrommet, skal settes ut i praksis? Faglige tilnærminger til miljøarbeid anviser gjerne en ensartet praksis. Men etiske handlinger kan bare være individuelle, enkeltstående og personlige. Dermed opplever fagpersoner ofte at faglige beslutninger gjort på personalrommet ikke nødvendigvis stemmer med det de etisk sett bør gjøre i praksis. Denne boken handler om hvordan man kan drøfte etiske utfordringer gjennom dialogisk tenkning og nærhetsetikk, og om hvorfor profesjonell nærhet og det å våge å stole på sin sunne fornuft er viktig i mellommenneskelige relasjoner. Boken kan bestilles hos: www.universitetsforlaget.no

Applikasjoner

Mobilize me. En applikasjon som hjelper til med å strukturere hverdagen for personer med kognitive funksjonsnedsettelse på en god måte. Her er en aktivitetsplan hvor flere støttepersoner kan redigere og dele informasjon. Aktivitetene kan deles opp i delaktiviteter med bilde og notater. Du kan søke om å få produktet gratis til utlån gjennom NAV.

Trigger: Anne Sofie likar jobben på vaskeriet ved Trigger. Ho meiner ein IP kan være til hjelp i målet om å få ein fast jobb.

Samhandling som fokus i tjenesteytinga

REPORTASJE Anne Sofie Kvalvik (27) siktar og hiv treffsikkert ein sokk opp i korga for svarte kle. Ho har fast jobb på Trigger og ein individuell plan som mellom anna seier at ho skal lære seg å passe klokka og ta bussen åleine.

TEKST OG FOTO: Marit Bendz

Denne veka har ho butrening i Kleppegrend bufellesskap. Her bur ho kvar sjettede veke i eige husvære. Anne Sofie liker det. Elles lever ho framleis heime hos mor og far, og det er fint det. Men på sikt ynskjer ho seg sin eigen bustad.

- Søstrene mine tykkjer eg skal flytte heimafrå, men mamma er ikkje heilt klar for det, seier ho og ser på mora, som er på besøk.

- Nei, vi vert ikkje heilt samde, smiler Gunnhild Kvalvik.

Koordinerande eining

I Askøy kommune utanfor Bergen er det utarbeidd detaljerte retningslinjer for rutinar og prosedyrar for å sikre tenes- tene til dei som treng det. Kommunen pliktar å opprette koordinatorar for kvar enkelt og utarbeide individuelle planar (IP). Koordinerande eining (KE) har det overordna ansvaret, og har utarbeidd fire punkt for å sikre at dette skjer. Det gjeld prosedyrar ved oppretting og skifte av koordinator, prosedyrar for å sikre framdrift i arbeidet og for oppnemning av og funksjon i ansvarsgrupper.

I 2011 oppretta kommunen ein ny

stilling som systemkoordinator, og Marit Helen Leirheim vart tilsett. Det var då alt byrja å gå i rett lei. Ho er krumtappen med kontaktar og god oversikt både oppover, nedover og til alle sider. Ho er sjølv medkoordinator for Anne Sofie og kring 25 andre. Til saman koordinerer ho vel 70 koordinatorar.

- Vi har bestemt at alle skal ha ein medkoordinator, eller ein slags reserve om ein vil. Det er viktig at nokon er påkopla IP og allereie er inne i planen dersom koordinator vert sjuk, har ferie eller skal slutte, fortel Marit Helen.

- Marit Helen kom som ein reddande

Samarbeid: Først då kommunen fekk oppretta stilling som systemkoordinator, tykte Gunnhild Kvalvik at ho og Anne Sofie fekk den hjelpe dei trong. Frå venstre Marit Leirheim, Anne Sofie Kvalvik og Gunnhild Kvalvik

engel, ho sette ting på plass, seier mor Gunnhild, som elles skulle ynskje meir automatikk, til dømes faste møte to gonger i året.

Koordinerande eining er inga eiga avdeling, men ei gruppe på ti personar som har møte ein gong i månaden. I tillegg til Marit Helen er representantar for skule og barnehage, rus og psykisk helse, NAV sosial, fagavdelinga barn og familie, forvaltningsavdelinga, to fagavdelingar innan helse og omsorg og kreftkoordinatoren med.

- For ti år sida var KE berre to personar. Det at vi har med så mange no gjer at vi klarer implementering, samhandling og leiarforankring i dei avdelingane som er representerte. Alle dei ti medlemmene i KE jobbar aktivt ute i sine avdelingar, fortel Marit Helen.

- Når nokon tek kontakt med systemkoordinatoren, det kan vere brukaren sjølv, føresette eller tenesteapparatet, set Marit Helen i gang kartlegging av hjelpebehovet. Kva er det viktigaste? Kven skal vere koordinator? Kven skal vere med i arbeid med utarbeiding av IP? Så følgjer opplæring av alle involverte i korleis IP og det nettbaserte koordineringssystemet SamPro fungerer.

Gunnhild fortel om mykje frustrasjon dei første åra etter at dei flytta til Askøy i 2008.

- Det gjekk trått. Eg var vand med å ha kontakt med ein sakshandsamar i kommunen. Så skulle det vere ein koordinator, der mykje av kommunikasjonen skulle skje på nett. Det var lettare med telefon.

Bu- og busstrening

Systemkoordinatoren saknar fleire bueininger der brukarane kan få opplæring i å klare seg sjølv, slik at dei på sikt kan få eige husvære.

Anne Sofie ynskjer også det, og det er nedskrive i den individuelle planen hennar som eit langsiktig mål.

- Du må lære ein del før du kan bu aleine, seier mora til dottera.

- Eg kan lage frukost og lunsj, påpeiker Anne Sofie. Dessutan er ho så lei den lange reisa med maxitaxien.

- Eg vil heller ta rutebussen. Det er eitt av måla i den individuelle planen; å lære å ta bussen aleine i tillegg til å passe klokka. Støttekontakten Tone er lærarstudent og skal lære Anne Sofie å ta bussen aleine til jobben på Trigger AS.

Her har folk ein sjanse til å kome attende i arbeidslivet, få arbeidspraksis

eller fast jobb etter kvart, slik som Anne Sofie. Ho har gått alle gradane frå bakeriet til «rein» avdeling og vidare til «urein», der ho arbeider no. Mor tykkjer det er ein god arbeidsplass, der dei løyser eventuelle problem som oppstår og handsamar kvarandre med respekt.

Det var eit tidlegare mål i planen; å rydde opp i konflikt på arbeidsplassen. Anne Sofie tykte at enkelte av kollegaane var irriterande.

- Det er ein del folk som tyter meir enn dei jobbar, fortel ho. Men det vart ordna opp, og det tykkjer Anne Sofie er bra. IP er bra, legg ho til.

Koordinator

Allereie i 2009 bad foreldra om IP for Anne Sofie, men det tok tre år før den var på plass. Då ho endeleg fekk ein koordinator, vart denne straks etter sjukemeld. Det same skjedde med den neste. Ein av dei var ein ekstern koordinator, som Anne Sofie ikkje kjende. Fordi ho har fast jobb på Trigger, har kommunen og NAV hatt begrensa kontakt med Anne Sofie.

Sjølv om Anne Sofie har lett for å bli kjent med folk, har det vore trasig med stadig nye koordinatarar.

Koordinatoren: Anne Sofie Kvalvik har hatt fleire koordinatarar, men synes Monica Eliassen er den kulaste.

- Den kulaste sit her, smiler Anne Sofie og peikar på Monica. Koordinatoren til Anne Sofie heiter Monica Eliassen. Ho er helsefagarbeidar på Kleppegrend bufellesskap og har kul på magen. Difor veit Anne Sofie at også Monica snart forsvinn ut i mammapermisjon, men Marit Helen lovar at ein ny skal på plass.

- Eg håpar det vert Hulken, ler Anne Sofie. Henriette altså, legg ho til.

Anne Sofie er sjef for sin eigen IP, og det er alltid hennar ønske som i størst mogleg grad skal gjelde, også når det gjeld val av koordinatar.

- Om det ikkje går, prøver vi å foreslå ein annan. Anne Sofie må sjølvsgodkjenne dette valet. Kjemien må stemme, slår Marit Helen fast.

Oppgåva til koordinatoren

Ein koordinatar er ein tenesteytar som har hovudansvar for den enkelte tenestemottakar. Koordinatar skal sørge for naudsynt oppfølging av brukaren, og sikre samordning av tenestetilbod og framdrift i arbeidet med IP.

- Mi rolle som koordinatar er å få alle til å samarbeide. IP er eit godt verktøy for samarbeid, tykkjer Monica. Ho skal

sørge for at den individuelle planen til Anne Sofie vert følgt opp, innkalle til møte og i det heile passe på at ho får det ho har krav på frå alle involverte. Dersom nokon av deltakarane ikkje følgjer opp sin del av ansvaret, er det ho som sender purring gjennom meldesystemet SamPro, og eventuelt følgjer opp seinare med e- post og kopi til systemkoordinatoren.

Monica innrømmer at ho var skeptisk i starten, ho tykte jobben som helsefagarbeidar var travel nok.

- Eg trudde, som mange andre, at det er meir jobb enn det er. Koordinatarvervet kjem jo på toppen av ein frå før travel kvardag. Difor sa eg nei første gongen eg vart spurdt, fortel ho. Det er eigentleg ei leiaroppgåve, så ein koordinatar må vere god til å delegere. Det står klart i planen kven som skal gjere kva. Nokon er koordinatar for ein, andre for ti.

- Men eg kjem attende som koordinatoren din etter permisjonen, lovar ho Anne Sofie, som fascinert studerer magen til Monica.

- Det er bra, smiler ho.

Det kan vere vanskeleg å finne ein koordinatar med tilknytning til brukaren. Men det var mykje verre før, fortel Marit Helen.

- Det var eit slit å få folk til å ta på seg denne oppgåva. No er det lettare fordi loven seier det – ingen kan nekte å ta på seg koordinatrorrolla dersom leiaren til vedkomande pålegg han eller ho det. Den som allereie har vore koordinatar får ei positiv oppleving, og ser at ein bruker færre ressursar på koordineringsrolla etter kvart.

- Det er kjempekjekt for ein koordinatar å sjå at ein kan hjelpe, sjå at brukarane får system i livet sitt. Det som før var eit virvar er samla i den individuelle planen, som er oversiktleg og lett å forstå.

Alle kan i prinsippet vere koordinatar, og ønsket til brukaren veg tyngst. Men dei fleste arbeider allereie innafor helse og omsorg og kjenner personen.

Felles forståing

Informasjon og kurs i regi av Marit Helen er to positive tiltak som gjer at det no er mykje lettare å få koordinatarar på plass. Koordinatarane vert kursa i lover og forskrifter innafor habilitering, i oppgåvene til KE, individuell plan som verktøy og metode, tverrfagleg samarbeid og verdisetningar. Det gjev ei betre felles forståing mellom folk med ulik fagbakgrunn. Deltakarane får og øve seg på å leie møte og korleis snakke med tenestemottakar

I tillegg arrangerer ho koordinatarworkshop kring fire gonger i året. Tema kan vere målformulering, korleis skal ein finne måla til kvar enkelt planeigar, og kva med draumar? Skal dei med? Jo, dei skal med, men ikkje under kortsiktige mål, smiler Marit Helen.

Ho trekker og fram Koordinatarforum, temadagar for alle som på eit eller anna vis er involverte. Døme på tema er korleis ein kan sørge for at alle som har bruk for koordinerande tenester får det.

SamPro sikrar samhandling

Noko av det mor Gunnhild tykte var vanskelegast å venne seg til, var den nettbaserte verktøyet SamPro. Dette er eit samarbeids- og koordineringssystem som kan realisere mange av intensjonane med IP. Det er ein elektronisk møtestad på tvers av faggrenser og forvaltningsnivå. Tenestemottakarar, pårørande og fagpersonell kan gjennom SamPro samarbeide mot dei same måla i IP. Ein

Systemkoordinator: Marit Helen Lerirheim er systemkoordinator og krumtapp i koordineringsarbeidet i Askøy kommune. Ho leiar arbeidet i koordinerende eining og tar imot henvendelsar om individuell plan og koordinator.

Einingsleiar: Liv Olsen leiar i forvaltningseininga, er sikker på at rolla som systemkoordinator er ein av hovudårsakane til at Askøy kommune ligg så godt an når det gjeld oppfølging av individuelle planar.

unngår dessutan dei store ansvarsgrup-
pemøta så ofte.

SamPro har vore i drift sia 2005 og
vert no nytta av over 100 kommunar.
Alle individuelle planar i Askøy kom-
mune ligg på SamPro, der dei involverte
partar kan gå inn med eingongskode.
Det kan vere litt komplisert for dei som
ikkje er så datakyndige, og nokre få vel
ikkje å bruke det. Gunnhild var ein av
dei som sleit i byrjinga.

- No fungerer det fint, eg forstår
korleis eg skal gå inn, og planen er OK.
Dessutan seier Marit Helen at eg berre
må ringe om det er noko.

Dei som ikkje bruker SamPro kan ha
problem med å få til god samhandling.

- Men det finst og pårørande som
ikkje ynskjer fysiske møte i det heile, og
berre bruker nettet, seier Marit Helen.

Anne Sofie er ofte inne på planen sin på
SamPro saman med koordinator eller mor.
Då det oppstod ein konflikt på arbeidsplas-
sen, vart problema løyste på nettet saman
med arbeidsleiar på Trigger.

Retts form og rett person

Koordinerte tenester er der fleire aktørar
samarbeider om å gje naudsynt bistand

til eigeninnsatsen til brukaren. Målet
er å oppnå best mogleg funksjons- og
meistringsevne, sjølvstende og sosial
deltaking.

Koordinering må vere ein naturleg del
av jobben, ikkje opplevast som noko som
kjem på toppen av alt anna. Kurs gjer
koordinatorane godt i stand til å ta på
seg denne rolla. Monica Eliassen er ei av
dei som snart skal på koordinatorkurs i
regi av Marit Helen. Kring 100 har til no
teke kurset. I tillegg til å arrangere kurs,
arbeider Marit Helen også med å ansvar-
leggjere leiarane i kommunen, slik at dei
vert godt kjende med koordinatortene-
sta.

Liv Olsen er leiar for forvaltningsav-
delinga i Askøy kommune, og leiar for
koordineringseininga. Det er viktig å sjå
heilskapen, og lettare å gjere ein god jobb
når ho har ansvar for begge. Ho fortel
at det var ei utfordring å finne forma i
byrjinga. Opplæring og informasjon om
SamPro var første skritt. Men suksesskrite-
rium nummer ein var å opprette ei hundre
prosent stilling som systemkoordinator, og
finne rette personen til stillinga.

Marit Helen Lerirheim har ei fargerik
utdanning, bachelor i vernepleie, grunn-
fag i psykologi, sosialpedagogikk og

spesialpedagogikk. Ho har ti års praksis
frå ungdomsskule og har også jobba med
organisasjonspsykologi, motivasjon og
meistring.

- Marit Helen er min draumetilsette,
slår Liv fast. Ho har kunnskapen og dei
personlege eigenskapane som skal til for
å koordinere koordinatorane og i tillegg
sørgje for samhandling på alle plan.

Plan frå starten

Individuell plan (IP) er ein metode og eit
verktøy for samhandling slik at brukar
får eit best mogleg tenestetilbod ut frå
eigne ressursar, ynskje og mål. Det er
eit dynamisk verktøy der kortsiktige og
langsiktige mål vert evaluert og endra i
tråd med behova til brukaren.

Opp til tjue personar kan vere invol-
vert i ein IP. Det vanlegaste er kring ti.
Anne Sofie har sju. Ho er nøgd med
planen og veit at den er viktig.

- Eg treng å lære det eg ikkje kan, seier ho.

- Arbeidet med IP bør starte så tidleg
som råd, for så å kople på aktuelle
instansar etter kvart, meiner Marit Helen
og Liv. Eitt av problema er at barn med
funksjonshemming kjem for seint inn
i systemet. Eit barn som vert fødd på

Haukeland skal umiddelbart få oppnemnt ein koordinator der, som ringer kommunen slik at det og vert oppretta ein her. Saman med IP gjev dette betre tenester til den enkelte, i tillegg sparer det ressursar.

For å sette opp IP må ein samarbeide tett med dei som kan tolke ynskje og visjonar til kvar enkelt. Det kan vere foreldre, koordinator eller andre nære personar. Men i kvar einaste IP er det brukaren sine ynskje som skal vege tyngst, så langt det er mogleg.

Anne Sofie har sine disputtar med mamma Gunnhild. Dessutan har ho eigentleg lyst til å bli politi. Iallfall har ho lyst til å prøve noko anna. Kanskje kan ho gå eit år til på folkehøgskule? Jobbe i butikk kanskje? Men verken NAV eller Trigger, der ho jobbar no, vil hjelpe til med det. Ho har jo allereie ein fast, grei jobb der ho faktisk trivst. Der jobbar kjærasten Trygve også.

- Anne Sofie vert nok ikkje prioritert når ho allereie har fast jobb, seier Marit Helen. Difor ligg prosjekt ny jobb nett no på is.

- Du bør nok sette deg litt meir realistiske mål enn å bli politi, seier mor Gunnhild.

- Forbrytar då, ertar Anne Sofie. Det er utan tvil eit av dei veldig langsiktige måla i planen.

Leiaransvar og leiarengasjement

Som kommunalsjef for levekår har Torgeir Sæter ansvar for koordinerende eining, og han har vore premisseleverandør for organisering og ramme for tenesta. Han er med i avklarande møte der det er naudsynt.

- Koordinatorfunksjonen er sentral i våre tenester, seier han. Samhandling og heilskapelege tenester er avgjerande for at våre brukarar får gode og rette tenester. KE, IP og SamPro er verkty og arena for å få til denne samhandlinga. KE er organisatorisk plassert i Forvaltningsavdelinga, og arbeidet er forankra i leiargruppa til rådmannen.

Erfaringane så langt er gode, det vert utført mykje godt arbeid. Askøy har fått godt til koordineringsarbeidet, og det er mange engasjerte medarbeidarar.

- Det vi har utfordringar med er

koordinatorar for IP, det har vore vanskeleg å få nokon til å ta på seg oppgåva, og det har difor falle mykje på enkelte tilsette. Vidare har det vore ei utfordring å få alle tenestene til å involvere seg og ta på seg ansvar i stor nok grad. Men vi er i klar betring her. Vidare kan bruken av SamPro bli betre, det skal vi sjå på framover, fortel Torgeir Sæter.

Mål og mantra

Kommunen har laga planar og visjonar som Liv, Marit Helen og koordinatorane bruker i arbeider sitt. Eit hovudtrekk i Askøy-visjonen er ynsket om å vere eit varmt samfunn med gode levekår. I tillegg skal koordinerende eining vere høyringsinstans for alt planarbeid i kommunen, det er nytt. Det er veldig bra. Men mykje kan og bli betre i Askøy kommune. Liv ynskjer seg meir ressursar til avlastning og oppfølgingstenesta, slik at brukarane kan få meir hjelp der dei bur. Med ei ambulerande habiliterings- og rehabiliteringsteneste kan brukarane bli så sjølvstendige som mogleg.

Brukar, pårørande og hjelpeapparat er ikkje alltid samde om kva som er det reelle hjelpebehovet. Foreldre er også veldig ulike. Nokre vil gjerne at barna

**Torgeir Sæter, kommunalsjef
Levekår/fagsjef barn og familie
i Askøy kommune.**

Forankring i leiargruppa:

Koordinatorfunksjonen er avgjerande for at brukarane i Askøy får gode og rette tenester

flyttar ut når dei er 18 år, andre held igjen så lenge som råd. Lausrivingsprosessen for ungdom med ulike funksjonshemmingar er like vond som for andre, eller kanskje enda vanskelegare.

Men same kva - det er brukaren som er sjefen, Mantraet til Marit Helen er like enkelt som det er vanskeleg;.

- Om du vil at vi skal til månen, skal eg prøve, sjølv om vi ikkje kjem lenger enn til postkassa.

KOORDINERANDE EINING (KE) – ARBEIDSPPGÅVER:

- Internt kontaktpunkt for meldingar om mogleg behov for habilitering og rehabilitering
- Kommunens plan for habilitering og rehabilitering
- Sørgje for brukardeltaking
- Kontaktpunkt for meldingar om behov for individuell plan og/eller koordinator
- Rutinar for arbeidet med individuell plan og koordinator
- Oppnemning av koordinator
- Kompetanseheving om individuell plan og koordinator
- Opplæring og rettleiing av koordinator
- Tverrfagleg og tverrsektoriell samhandling
- Ta vare på familieperspektivet
- Informasjon til innbyggjarane i kommunen

KOORDINATOR – ARBEIDSPPGÅVER

- Sikre informert samtykke frå pasient og brukar – planprosess og i informasjonsutveksling
- Legge til rette for at brukar deltek i arbeidet med sin individuelle plan
- Sikre god informasjon og dialog med brukar, og eventuelt pårørande, gjennom heile prosessen
- Sikre god samhandling med relevante tenesteytarar
- Avklare ansvar og forventningar
- Sikre samordning av tenestetilbodet og god framdrift i arbeidet med individuell plan
- Sikre felles fokus på måla i planprosessen
- Initiere, innkalle og eventuelt leie møte knytt til individuell plan og koordinering
- Følgje opp, evaluere og oppdatere plandokumentet
- Følgje opp og evaluere arbeidsprosessen

Lær mer!

E-læringsprogram

E læringsprogram om individuell plan, <http://helsekompetanse.no/plan>

Dette nettstedet er laget for å gi deg som bruker råd og vink til å utvikle gode, individuell planer. Nettstedet er også tilrettelagt for fagpersoner som ønsker innsikt i roller og ansvar for å sette igang og drive planarbeidet. Nettstedet samler informasjon, dokumentasjon og erfaringer om individuell plan, alt i den hensikt å gjøre det lettere for deg å finne det du som bruker ønsker å få på plass i arbeidet med individuell plan. Du finner mer om individuell plan på NAKUs nettsider: <http://naku.no/node/149>

Vekst, kommunikasjon og samhandling

Vekstserien er et læreverk for Vg2 i Barne og ungdomsarbeider faget som kommer i ny utgave våren 2015. I boka Kommunikasjon og samhandling får barne- og ungdomsarbeiderne verktøy for å oppøve gode kommunikasjons- og samhandlingsferdigheter overfor barn og unge i ulike aldersgrupper. Redaktører : Karen Therese Sulheim Haugstvedt, Anna Therese Steen-Utheim, Charlotte Sørensen og Merete Toft. Boka kan bestilles hos: www.cappelendamundervisning.no/undervisning/index.action

Samhandling - gevinst eller tap?

Hvordan kan vi skape en reell tverrfaglig organisasjon? Spør forfatterne Øystein Ballo, Kjell Dahl, Inger Kristin Skarpholt Fjeld, Jan Alm Knudsen, Marit E. Unstad

Velferdssamfunnets utvikling innebærer at offentlig ansatte får faglige oppgaver som stadig blir mer komplekse. Disse oppgavene kan bare møtes med sammensatt kompetanse, som igjen forutsetter at det legges til rette for kompetansedeling og utvikling av ny kompetanse på tvers av gamle faggrenser.

Boka kan bestilles hos: <https://nettbutikk.kommuneforlaget.no>

Mitt hjem – Min arbeidsplass

Mitt hjem – Min arbeidsplass handler om utfordringer med å motta hjelp hjemme og å gi hjelp i private hjem. På NAKUs nettsider finner du opplæringsfilmer med tilhørende arbeidshefte.

Opplæringsfilmene er laget for personer med utviklingshemming som mottar tjenester i hjemmet for tjenesteytere og studenter innen helsefaglige utdanninger. Opplæringsfilmene skal i hovedsak hjelpe personer med utviklingshemming med å få økt selvbestemmelse og kunne forstå konsekvensen av sine valg. Mitt hjem – min arbeidsplass, er utviklet i et samarbeid mellom høyskolene i Midt-Norge og Senter for Omsorgsforskning. Opplæringsfilmene og arbeidshefte finnes på <http://naku.no/node/1341>

Helsedirektoratet

På helsedirektoratets nettsider finner du mye stoff om koordinerende enhet, individuell plan, og koordinator. Her ligger også forskningsrapporter om temaet.

<https://helsedirektoratet.no>

individuell-plan-rehabilitering-og-habilitering

Nye veileder til forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator

Helsedirektoratet kommer med ny veileder til forskrift om habilitering, rehabilitering, individuell plan og koordinator. Veilederen vil foreligge i elektronisk format hos Helsedirektoratet i løpet av våren/sommeren 2015.

Veilederen har vært ute til høring og vil ta for seg forskriftens formål og virkeområde samt forholdet mellom habilitering og rehabilitering. Dokumentet tar opp temaer som pasient og brukermedvirkning, og samtykke til helsehjelp og taushetsplikt. Veilederen viser også til unntak i lovteksten. For å få et helhetlig tilbud er man avhengig av en god ansvarsavklaring, veilederen tar for seg loven og hvilke ansvar kommunen og spesialtjenesten har. Veilederen beskriver også kravet til faglig forsvarlig arbeid innenfor helse og omsorg.

Et koordinert og sammenhengende tjenestetilbud

ARTIKKEL Det er et sterkt fokus i offentlige føringer og lovverk på at brukere skal møte et helhetlig koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud. Men tross fokuset tyder mye på at det er et sprik mellom forventningene og den virkeligheten brukere og pasienter opplever. Selv om mange hevder at utviklingen går i riktig retning, er det mange som ikke får tilbud om individuell plan, pårørende uttaler at de kjemper mot tjenesteapparatet og mange koordinatorene sliter med å fylle rollen sin slik det forventes.

TEKST: Synnøve Aasan

Kommunene ble fra 2001 pliktige til å opprette en koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering. Koordinerende enhet skal blant annet oppnevne koordinatorene og utarbeide rutiner for å styrke samhandlingen av tjenestetilbudet. Gunn-Lena Jensen, fagleder i koordinerende enhet i Trondheim kommune, mener koordinatorene i kommunen har flere utfordringer når det gjelder å få de ulike fagområdene og profesjonene til å samhandle.

-Koordinering av tjenestetilbudet betyr ofte at ulike faglige tradisjoner skal samhandle på tvers. Utfordringen kan være at de ulike profesjonene har ulike

fagkulturer og fagtermer. Jeg mener det handler om å lære seg å bli kjent med personer og system. Og ikke minst handler det om at koordinatorene motiverer samhandlingspartnere, slik at den enkelte ser nytten av sin innsats i habiliteringsprosessen inn i helheten.

Jensen forteller også om andre utfordringer for koordinatorene.

-I Trondheim kommune er det stort sett slik at de som er koordinatorene for familier med barn med funksjonsnedsettelser også er saksbehandlere som tildeler tjenester. Det er et sterkt ønske å skille disse to rollene. Det gjør noe med forholdet dersom koordinator/saksbehandler

ikke innvilger tjenester familien søker på. I tillegg er det mer hensiktsmessig å få en koordinator som har direkte kunnskap om barnet og som helst jobber med barnet til daglig. Å ha tett kontakt er viktig for koordineringsarbeidet. Jensen mener også at det er lite kjent at familier kan ha rett på koordinator selv om de ikke ønsker individuell plan for sitt barn.

Marianne Vollen, enhetsleder for Barn og familie i Steinkjer kommune, peker også på kommunikasjon som en utfordring i samhandlingen.

-Vi snakker og vi tolker hverandre hele tiden, og alle skal ha en felles forståelse av hva som er bestemt. Noen tror saken

Gunn-Lena Jensen, fagleder i Barne- og familietjenesten i Trondheim kommune.

Marianne Vollen, enhetsleder i Barn og familie, Steinkjer kommune.

er avklart, og så viser det seg at vi har snakket forbi hverandre. Det kreves at koordinatoren har gode kommunikasjonsferdigheter.

Vollen forteller at Steinkjer kommune blir sett på som en foregangskommune når det gjelder organisering av koordineringsarbeidet, noe hun er stolt av.

-Den tverrfaglige organiseringen av koordinerende enhet vi har i Steinkjer er sentral for en generell tverrfaglig tenkning og samhandling i koordineringsarbeidet. Vi har fått midler fra helsedirektoratet til å drive koordinatorskole. Det har styrket forståelsen blant ansatte om av hva koordinering er og hvordan man kan drive koordineringsarbeidet. I fremtiden tror jeg vi må utvikle spesialister på dette med å koordinere tjenester i habiliteringsprosessen, fordi koordineringsarbeid er krevende. I et tilfelle tok koordineringsarbeidet ca. 15% stilling. Om koordineringsarbeidet ikke blir godt nok, blir det mye støy og kav. I koordineringsarbeidet for barn og unge er det en særlig utfordring fordi skolens virksomhet er regulert i opplæringsloven, og ansvar for koordinering er forankret i helselovgivningen. Skolen kan derfor si

-Det er viktig å huske på at selv om det er oppnevnt en koordinator må alle i ansvarsgruppen ta medansvar. Først da vil det fungere!

at de ikke har ansvar for koordinering. Dette burde det vært ryddet opp i, sier Vollen. Hun mener også at når koordinatorfunksjonen fungerer er den en viktig støtte både for bruker og for tjenesteapparatet.

-Det er viktig å huske på at selv om det er oppnevnt en koordinator må alle i ansvarsgruppen ta medansvar. Først da vil det fungere!

Habiliteringsarbeid innebærer samhandling på tvers av profesjoner og instanser

Koordinatoren er krumtappen i samhandlingen mellom bruker og tjenesteapparat og i samhandlingen mellom de ulike instansene i tjenesteapparatet. Men koordinering og ansvar for samhandling gir ingen mening om ikke andre aktører i tjenesteapparatet bidrar med sin kompetanse. I samhandling har man fokus på prosesser

Koordinatorens rolle er knyttet til å samle tjenesteapparatet og sikre at innsatsen er rettet mot brukerens mål. Individuell plan er verktøyet som både synliggjør brukers mål og tjenesteapparatets ansvar i prosessen mot å nå målene

og ser på hverandre som likeverdige partnere. Man handler sammen underveis for å løse en oppgave. I Eggens «Godfot teori» beskrives samhandling som å være dyktig sammen med noen, en relasjonell ferdighet som gir en langt større gevinst enn å være god alene.

Personer med utviklingshemming er i kontakt med mange instanser i det offentlige tjenesteapparatet. Habiliteringsplanen for barn og unge (2009) viser for eksempel til at barn og unge forholder seg til 7- 9 ulike instanser i gjennomsnitt. Også i voksen alder må personer med utviklingshemming forholde seg til mange instanser og et komplisert organisert tjenestetilbud. Utviklingshemmede og deres familier er derfor en sentral målgruppe i den politiske satsningen på at brukere og pasienter skal kunne forvente å få godt koordinerte og individuelt tilpassede tjenester.

Alt habiliteringsarbeid har sitt utgangspunkt i brukerens ressurser ønske og mål, og hjelpeapparatets oppgave er å bidra med sine ressurser for at brukeren skal nå målene sine. Det er ofte en utfordring i habiliteringsarbeidet at tjenestene er organisert i sektorer og at brukeren har behov for tjenester som går på tvers av sektorene. For at tjenestetilbudet ikke skal sprike og trekke i ulike retninger i prosessen er det nødvendig at alle aktørene bidrar samlet og helhetlig i habiliteringsprosessen. Koordinatorens rolle er knyttet til å samle tjenesteapparatet og sikre at innsatsen er rettet mot brukerens mål. Individuell plan er verktøyet som både synliggjør brukers mål og tjenesteapparatets ansvar i prosessen mot å nå målene. Men for at koordinatorene skal

lykkes i arbeidet med samhandling på tvers av tjenesteinstansene må koordineringsarbeidet være godt forankret på ledernivået.

Koordinerende enhet skal være et knutepunkt for samhandling

Rollen til og oppgavene koordinerende enhet skal løse må ha en god og bred forankring i kommunens

ledelse og organisasjon. Koordinerende enhet må også ha legitimitet blant tjenesteytere og samhandlingspartnere for å lykkes. Andre kriterier for suksess er forståelse for hva habilitering innebærer, opplæring av koordinatorene for individuell plan og en tydelig ansvarsfordeling mellom enheter og tydelighet ovenfor brukerne.

For at koordinerende enhet skal fungere etter hensikten må informasjon om koordinerende enhet være lett tilgjengelige for både brukere, pasienter, helsepersonell, interne- og eksterne samarbeidspartnere. Informasjon om koordinerende enhet sentralt plassert på kommunenes nettsider kan være en løsning for å sikre informasjon og tilgjengelighet. Koordinerende enhet er organisert på forskjellige måter rundt om i kommunene, men ansvarsoppgavene som ligger til enheten er de samme.

Helseforetakene og sykehusene har plikt til å ha en koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering. Oppgavene for enheten er de samme som koordinerende enhet i kommunen, men innrettet mot helseforetakets virksomhet. Enheten skal ha oversikt over-, og være i kontakt med habilitering- og rehabiliteringstiltak i helseregionen og kommunen.

Koordinatorens oppgaver

Tjenesteapparatet i kommunen og i spesialisthelsetjenesten kan oppleves komplisert og uoversiktlig. Hvor henvender man seg, hvem kan bistå, hva har man rett på, og hvordan få bistand til riktig tidspunkt? Alle som har behov for langvarige og koordinerte tjenester har en rett til å få oppnevnt en koordinator som skal følge opp tjenestemottakeren. Koordinator i forbindelse med individuell plan vil som hovedregel oppnevnes i kommunen. Det er fordi kommunen har hovedansvar for planarbeidet når det er behov for tjenester fra både kommunen og spesialisthelsetjenesten.

En sentral oppgave for koordinator i kommunen er knyttet til arbeidet med individuell plan, men man har rett til å få oppnevnt en koordinator selv om man ikke ønsker en slik plan. En individuell plan er ikke et mål i seg selv, men skal være et verktøy for å tydeliggjøre

ansvarsforhold og sikre samhandlingen. For eksempel at ene instansen ikke slipper sitt ansvar før den andre har tatt over, eller planlegge de vanskelige overgangene mellom barnehage, skole og arbeidsliv/dagaktivitet. I dette nummeret av Utvikling kan du lese om Anne Sofie Kvalvik og en av de store overgangene i livet; utflytting fra foreldrehjemmet og etablering i husvære.

En koordinator skal ha en oversikt over brukerens tjenestetilbud, og har ansvar for å følge opp alle parter som inngår i habiliteringsprosessen. Det er vanlig at en tjenesteyter som kjenner brukeren i det daglige utnevnes til koordinator, og ønsker fra brukeren om hvem som skal være koordinator imøtekommes så langt det lar seg gjøre. Koordinatoren må dermed håndtere både rollen som tjenesteyter og i tillegg sikre helheten sett fra brukers perspektiv. En koordinator må være forberedt på å løse floker, være pådriver i prosesser og etterspørre handling, være brukerens ambassadør og kommunens dørvokter til tjenestene. En slik sammenblanding av roller kan være utfordrende, fordi de ulike forventningene til koordinatoren kan føre til lojalitetskonflikt.

Også i spesialisthelsetjenesten skal det oppnevnes koordinator for pasienter som har behov for langvarige og koordinerte tjenester. Koordinatoren skal sikre samordning av tjenestene under institusjonsoppholdet og sikre fremdrift av arbeidet med individuell plan. Samhandling med koordinator i kommunen er også viktig for å sikre at tjenester er på plass i overgangen mellom sykehus og kommune.

Rett og plikt til koordinator og samhandling

Rett og plikt til koordinator og individuell plan er nedfelt i:

RETT OG PLIKT TIL KOORDINATOR OG SAMHANDLING

- Pasient- og brukerrettighetsloven § 2-5
- Helse- og omsorgstjenesteloven §§ 7-1 og 7-2
- Spesialisthelsetjenesteloven §§ 2-5 og 2-5a
- Psykisk helsevernloven § 4-1
- Barnevernloven § 3-2a og
- Arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 15.

Bestemmelsene utdypes i forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator(2011). Rutiner for samarbeid mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten skal nedfelles i samarbeidsavtaler jf. helse- og omsorgstjenesteloven.

Skolens plikt til å delta i arbeidet med individuell plan er nedfelt i: *Kommentar til opplæringslova § 15.5. Prop. 129 L (2012-2013)* Endringer i opplæringslova og privatskolelova (spesialundervisning m.m.) En utdyping av retten til individuell plan kom gjennom ny forskrift om individuell plan og koordinator i 2012. I tillegg har en veileder til forskrift vært ute på høring. Veilederen forventes å være tilgjengelig i elektronisk versjon på Helsedirektoratets nettsider i løpet av 2015.

Du ser det ikke før du tror det

Kronikk

INGA KARIN
ELLINGSEN AUNE,
førstelektor Høgskolen
i Sør-Trøndelag

Retten til koordinator og individuell plan er lovfestet og mange personer med utviklingshemming har positive erfaringer med metodene. Likevel er det fortsatt en stilltiende men standhaftig vegring mot å anvende disse innenfor ulike fagmiljøer og tjenestetilbud. Vegringen, og den mangelfulle anvendelsen av metodene synes ikke å få konsekvenser. Men det er bare tilsynelatende. Tilbud om koordinator og utarbeidelse av individuell plan er en betydningsfull rettighet, hvor målet er å sikre personer med behov for langvarige og koordinerte helse- og omsorgstjenester rett til medvirkning i planlegging og utforming av tjenestetilbud, og tilbud om sammenhengende tjenester. Personer med utviklingshemming har funksjons- og forståelsesvansker som medfører redusert kapasitet til å forstå og vite hvordan man skal handle i situasjoner. Dette svekker individets potensiale til å mestre stress og utfordringer i livet på en helsefremmende måte. Men individet er ikke alene, og mestringsevnen kan endre seg. Basert på en relasjonell forståelse av utviklingshemming og i et helsefremmende perspektiv kan tilbud om koordinator og utarbeidelse av individuell plan forstås som en spesielt betydningsfull rettighet for personer med utviklingshemming i det metodene kan bidra til å aktivere mestringsressursene den enkelte har.

Å forstå og vite hvordan man skal handle i situasjoner; det vil si forståelighet og håndterbarhet utgjør sammen med meningsfullhet de tre dimensjonene i begrepet opplevelse av sammenheng (OAS); et sentralt begrep i teori om hva som skaper helse. Det vil si teori om salutogenese. Antonovsky, som er salutogenesens «far», hevdet at en sterk opplevelse av sammenheng representerer en livsorientering og en mestringsressurs som gjør individet bedre i stand til å forstå situasjoner og livet som forståelig, håndterbart og meningsfullt. Det innebærer ikke en tro om at alt går bra, men en forståelse for hva som kreves, og motivasjon for å skape forutsigbarhet og forståelse i situasjonen. De tre dimensjonene er uløselig knyttet til -, og påvirket av hverandre. For å oppleve god håndterbarhet er man også avhengig av å oppleve god begripelighet, og opplevelsen av meningsfullhet har stor betydning for individets opplevelse av god begripelighet

og håndterbarhet.

Antonovsky hevdet at personer med kognitive vansker sjelden har høy grad av evne til å håndtere og skape mening. Videre, om en situasjon skal forstås som helsefremmende må den inneholde en eller flere av de tre dimensjonene. Slik jeg ser det representerer dette sentrale utfordringer, men også muligheter i forhold til å styrke opplevelsen av sammenheng hos personer med utviklingshemming. Kan det være slik at til tross for redusert kognitiv forståelse er det mulig å aktivere de to andre dimensjonene, håndterbarhet og meningsfullhet, som inngår i opplevelsen av sammenheng? I så fall; kan en koordinator og utarbeidelse av individuell plan, i et samarbeid mellom individet og hjelperne/hjelpetjenestene, ha et potensial i seg til å utløse en slik aktivisering? Jeg tror det.

Koordinatoren skal sørge for nødvendig oppfølging av den enkelte, sikre samordning av tjenestetilbud og framdrift i planprosessen. I dette ligger en forutsetning om et samarbeid mellom individet og koordinatoren som varer over tid; en betydningsfull faktor for utvikling av en relasjon mellom individet og koordinatoren. En relasjon og et samarbeid basert på forståelse, anerkjennelse og tillit kan bidra til at personen med utviklingshemming opplever koordinatoren som en ressurs som er tilgjengelig, for å kunne håndtere og mestre utfordringer og stressende stimuli som vedkommende møter i livet og i møtet med tjenestene. Et samarbeid over tid vil også bidra til at koordinatoren i større grad forstår og er i stand til støtte opp om hva individet opplever som viktig og meningsfylt, og bistå og tilrettelegge slik at den enkelte opplever motivasjon og mening med det han eller hun fyller livet sitt med. Både følelsesmessig og kognitivt. På samme måte vil også utarbeidelse og anvendelse av individuell plan som blant annet skal inneholde: individets mål, ressurser og behov for tjenester, klargjøring av hvem som skal delta i planprosessen, oversikt over hvilke tiltak som er aktuelle og hvem som har ansvaret for disse, og hvordan tiltakene skal gjennomføres, bidra til å styrke individets opplevelse av håndterbarhet og meningsfullhet.

Individuell plan og koordinators potensial til å aktivere og styrke individets opplevelse av

En relasjon og et samarbeid basert på forståelse, anerkjennelse og tillit kan bidra til at personen med utviklingshemming opplever koordinatoren som en ressurs som er tilgjengelig, for å kunne håndtere og mestre utfordringer og stressende stimuli som vedkommende møter i livet og i møtet med tjenestene.

sammenheng påvirkes av omgivelsene. Til tross for at individuell plan ble innført som rettighet allerede i 2001 framstår metoden fortsatt som fremmedartet. Blant annet med sitt tydelige brukerfokus, og bruker som en sentral aktør i samspillet med koordinatoren og i utarbeidelse av den individuelle planen. Videre ved at koordinatoren og individuell plan er ett av få systemer innenfor helse- og omsorgstjenesten som retter seg inn mot individets samlede behov, og med krav om samarbeid og samhandling på tvers av fag og forvaltningsnivå. Kravet til planens innhold representerer i seg selv en annerledeshet. Det vil si et krav om at planen skal inneholde oversikter, angivelser og beskrivelser av blant annet: mål, behov, hvilke tiltak som er aktuelle, nødvendig eller ønskelig samarbeid. For det utrente øye kan det være vanskelig å se hvilken betydning oversikter, angivelser og beskrivelser kan ha for den enkeltes opplevelse av forståelighet, håndterbarhet og meningsfullhet, og metodene kan derfor for noen framstå som unyttige og byråkratiske. Eller for løselige og uformelle, sammenlignet med andre mer standardiserte arbeidsformer og prosedyrer som har forrang i dagens helse- og omsorgstjenester. Basert på klinisk erfaring, flere utviklingsarbeid og evalueringssoppdrag er min påstand at egenarten som representerer metodenes styrke, også bidrar til at de står under sterkt press innenfor ulike fagmiljø og tjenestetilbud. Selv om mange koordinatore framstår som kraftsentre i utøvelsen av sin rolle, mener jeg det sterke presset først og fremst i form

Økt kompetanse, bred forankring av metodene i organisasjonen og engasjerte ledere er viktige grep mot usynliggjøring og neglisjering, og for utvikling og implementering av metodene.

av usynliggjøring og neglisjering, kan bidra til å svekke metodenes egenart over tid. Og ved det svekke metodenes potensial til å gjøre individet bedre i stand til å oppleve livet som forståelig, håndterbart og meningsfullt.

Økt kompetanse, bred forankring av metodene i organisasjonen og engasjerte ledere er viktige grep mot usynliggjøring og neglisjering, og for utvikling og implementering av metodene. Økt kompetanse,

kontinuerlig tilbud om skolerings blant nytilsatte er nødvendig for å forstå metodenes egenart, og den helsefremmende betydning de kan ha for enkeltindividet. Bred forankring av metodene i organisasjonen er en forutsetning for at de skal inngå som en viktig og naturlig del av hjelpetjenestens metoder og fagpersoners arbeidsoppgaver. Sist, men ikke minst, engasjerte ledere

som tar nødvendige endringsgrep og fungerer som en katalysator i endringsprosessen er en forutsetning for å utløse motivasjon, initiativ, pågangsmot og arbeidsglede i implementering av metodene.

Individuell plan og koordinatoren er en viktig lovfestet rettighet, og det er nødvendig at det nå tas et nasjonalt krafttak for implementering av metodene. Likeså må det settes politisk, administrativ og faglig kraft bak å sikre at alle som har rett til å få utarbeidet en individuell plan og koordinatoren, og som ønsker det, får det. Om vi har tro på koordinatoren og individuell plan som helsefremmende metoder og skaper betingelser for utvikling av disse, vil vi kunne løfte bort det som skygger for, og se hvilken betydningsfull rettighet dette er. For vi ser det ikke før vi tror det.

B

Economique

NORGE P.P. PORTO BETALT

*Avsender:*Høgskolen i Sør-Trøndelag, NAKU,
Postboks 2320,
7004 Trondheim

Samhandling i team

Det er en målsetting for NAKU å ha kontakt med vernepleierutdanningene rundt om i landet. Ett av prosjektene NAKU har vært engasjert i er Samhandling i team ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.

Samhandling i team inngår som ett av emneområdene i tredje studieår. Prosjektarbeidet tar utgangspunkt i de store helse- og sosialpolitiske utfordringene og nasjonale føringer om samhandling og koordineringskompetanse, og har fokus på både en faglig og personlig utvikling hos studentene. I arbeid med prosjektet skal studentene anvende sin fagkompetanse og utvikle sin samhandlingskompetanse gjennom å arbeide med problemstillinger fra yrkesfeltet.

NAKUs oppdrag til studentene er knyttet til dette nummeret av magasinet Utvikling. Studentene intervjuet koordinatorene i tre kommuner, skrev tekster til faktabokser om temaet koordinering og fant relevant stoff til sidene Nytt og nyttig og Lær mer. NAKU takker studenter og ansatte ved vernepleierutdanningen for samarbeidet!

NAKUNASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSHEMMING

Utvikling kommer ut fire ganger i året og kan bestilles gratis på naku@hist.no

Bladet er for deg som yter tjenester til mennesker med utviklingshemming.

Du skal finne interessante reportasjer, debatter, råd og tips inne i bladet.

Utvikling gis ut av Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU)

Hva ønsker du å lese mer om? Vi vil gjerne høre fra deg på naku@hist.no